

УДК 371.315.6

Світлана Генкал

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0001-7812-6103

DOI 10.24139/2312-5993/2018.09/208-218

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ

У статті розглядаються складові професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів біології: соціально-особистісна компетентність, усталеність, педагогічна культура, професійна мобільність, загальнонаукова компетентність, природничо-наукова, методична компетентність, професійно-методичні вміння. Зазначається, що формування професійно-педагогічної компетентності – це усвідомлений, цілеспрямований процес максимального розкриття особистісного потенціалу майбутнього фахівця, який має здатність якісно виконувати дидактичну, виховну, розвивальну діяльність, застосовувати традиційні та інноваційні технології навчання, методологічні підходи, методи, форми й способи організації навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Ключові слова: професіоналізм, професійно-педагогічна компетентність, соціально-особистісна компетентність, усталеність, педагогічна культура, професійна мобільність, загальнонаукова компетентність, природничо-наукова компетентність, методична компетентність, професійно-методичні вміння, учитель біології.

Постановка проблеми. Удосконалення національної системи освіти, інтеграція України у світовий освітній простір вимагає забезпечення високого рівня якості вищої освіти і сприяння академічній мобільності студентів. Якісні зміни в системі освіти країни свідчать про необхідність підготовки фахівців нової формації, які повинні швидко адаптуватися до змін у професійному середовищі й реагувати на світові тенденції вимог ринку праці. Якісна освіта є необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства.

У «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки» зазначається, що зусилля органів управління освітою всіх рівнів за підтримки всього суспільства та держави мають бути зосереджені на реалізації пріоритетних напрямів розвитку освіти, вирішенні перспективних завдань сталого розвитку, серед яких: перебудова навчально-виховного процесу на засадах розвивальної педагогіки, спрямованої на раннє виявлення потенціалу в учнів та його найповніше розкриття з урахуванням вікових та психологічних особливостей; побудова ефективної системи національного виховання на засадах загальнолюдських, полікультурних, громадянських цінностей, забезпечення фізичного, морально-духовного, культурного розвитку, формування соціально зрілої творчої особистості, громадянина

України і світу, підготовка молоді до свідомого вибору професійної сфери; забезпечення системного підвищення якості освіти на інноваційній основі, створення сучасного психолого-педагогічного та науково-методичного супроводу навчально-виховного процесу; оновлення цілей і змісту освіти на основі розвивального підходу та особистісної орієнтації; перехід від процесуальної до результативної, компетентнісної парадигми освіти.

Реалізація поставлених завдань передбачає впровадження сучасних технологій, підходів до професійного вдосконалення відповідно до вимог інноваційного розвитку освіти, створення умов для підвищення рівня професійно-педагогічної компетентності, фундаментальної, психолого-педагогічної, науково-методичної, інформаційної, практичної та соціально-гуманітарної підготовки майбутніх педагогів.

Отже, професіоналізм і професійно-педагогічна компетентність є ключовими характеристиками майбутнього фахівця, здатного організувати навчально-виховний процес на продуктивному рівні й забезпечити формування творчої, цілісної, інтелектуально розвиненої особистості.

Аналіз актуальних досліджень. Поняття «професійна компетентність» науковці розглядають як: готовність та здатність фахівця до виконання завдань і обов'язків педагогічної діяльності (К. Абульханова-Славська); комплекс знань, умінь, якостей особистості, що забезпечують оптимальність та ефективність побудови навчально-виховного процесу (В. Адольф); рівень професійної підготовки, що забезпечує здатність суб'єкта праці до виконання завдань і обов'язків діяльності, міру й основний критерій його відповідності вимогам професійної діяльності (О. Гура); наявність фахової освіти, глибокої загальної та спеціальної обізнаності, постійне підвищення власної науково-професійної підготовки (В. Зазикін, А. Чернишова); здатність супроводжувати процес самопізнання, саморозвитку учня, активізувати його відповідно до конкретних сутнісних задатків кожного учня (В. Кремінь); уміння якісно, самостійно й відповідально виконувати професійні функції (А. Маркова); система знань, умінь, особистісних якостей, що адекватна структурі та змісту діяльності (О. Олексюк); потенційна готовність розв'язувати завдання на професійному рівні (П. Симонов); сукупність теоретичних знань, практичних умінь, досвіду, особистісних якостей учителя, поєднання яких забезпечує ефективність та результативність педагогічної діяльності (Л. Хоружа).

Науковцями також розглядаються питання створення педагогічних умов формування компетентності суб'єктів процесу учіння (І. Агапов, В. Шапалов та ін.); формування професійної компетентності фахівців різного профілю, використання сучасних педагогічних технологій у контексті компетентнісної освіти (О. Дубасенюк, В. Свистун, Ю. Татур та ін.).

Дослідження науковців (В. Адольф, І. Гришина, В. Сластьонін, Д. Чернілевський та ін.) присвячені проблемам професійної освіти, зокрема формуванню професійної компетентності педагогічних кадрів.

Отже, формування професійно-педагогічної компетентності є актуальною проблемою сьогодення, унаслідок того, що це складна багатоаспектна категорія, підходи до її аналізу є досить різноманітними й залежать від фахової спеціалізації майбутніх випускників.

Мета статті полягає в обґрунтуванні структури професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів біології.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз психолого-педагогічної, науково-методичної літератури, узагальнення, систематизація – для розкриття змісту основних понять, підходів, моделей досліджуваних явищ; емпіричні – порівняльний аналіз складових професійно-педагогічної компетентності студентів у процесі професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Визначення сутності професійно-педагогічної компетентності ускладнюється через відсутність єдиного підходу до тлумачення поняття «педагогічна компетентність». Педагогічною наукою в даному контексті також застосовуються категорії «професіоналізм», «професійна кваліфікація», «професійно-педагогічні здібності».

У наукових педагогічних дослідженнях поняття «професійна компетентність» означає сукупність професійно зумовлених вимог до педагога і вживається з такими термінами, як «кваліфікаційна характеристика», «професіограма особистості», «професійна готовність», «професіоналізм» (Кузьміна, 1993).

О. Дубасенюк визначає професійно-педагогічну компетентність як сукупність умінь, спроможність педагога по-новому структурувати наукове та практичне знання. Дана категорія включає складові: спеціальну, професійну, методичну, соціально-психологічну, диференціально-психологічну та аутопсихологічну види компетентності (Дубасенюк, 2003).

М. Чошанов розглядає педагогічну компетентність як тріаду таких категорій: мобільність знань, гнучкість методу, критичність мислення (Чошанов, 1997, с. 21-29).

Професійна компетентність визначається творчим і відповідальним ставленням до справи, рівнем професійної освіти, досвідом та індивідуальними здібностями людини, її мотивованим прагненням до безперервної самоосвіти й самовдосконаленням (Чернілевський та Томчук, 2006, с. 116).

Отже, професійно-педагогічна компетентність – це багатоаспектна категорія, у цілому вона охоплює знання, уміння, пізнавальний досвід, здібності й готовність до педагогічної діяльності, освіченість, навички професійної діяльності, що має соціальну значущість, та включає психолого-педагогічну, фахову грамотність, професійно-особистісні якості.

З метою формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів біології було розроблено і впроваджено в практику навчальні дисципліни: «Методика навчання біології та

природознавства», «Методика навчання біології у профільних класах», «Педагогічні технології в біологічній освіті».

Мета вище означених навчальних дисциплін – формування готовності у студентів до викладання біології відповідно до провідних напрямів модернізації системи освіти в Україні; оволодіння студентами педагогічними технологіями, основними методологічними, методичними знаннями, вміннями й навичками викладання шкільного курсу біології, у тому числі і в профільних класах, на основі пізнавальної взаємодії зі школярами у процесі навчання. Зміст дисциплін покликаний слугувати поглибленню і розширенню професійної підготовки спеціалістів, сприяти становленню творчої індивідуальності педагога, що розвивається й формується в умовах особистісно-розвивальної парадигми освіти, новітніх технологій навчання та виховання.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень та практичного досвіду дозволяє визначити складові професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів біології: соціально-особистісну компетентність (усталеність, професійна мобільність, педагогічна культура), загальнонаукову, природничо-наукову, методичну компетентність, професійно-методичні вміння.

Сутність поняття «соціальна компетентність» проаналізована в працях С. Бахтєєва, М. Гончарової-Горянської, І. Зимньої Л. Лепіхової, В. Ромек, Г. Сивкової, В. Слот та ін.

А. Мудрик зазначає, що соціально-особистісна компетентність виявляється у здатності людини адекватно сприймати нові соціальні вимоги й необхідною мірою змінюватися відповідно до них; це також спроможність до активного, самостійного визначення напрямку своєї соціалізації, вибіркове ставлення до соціальних впливів (Мудрик, 2004, с. 295).

У дослідженнях зазначених науковців представлено різні підходи до розуміння даної категорії, але загальним є те, що соціальна компетентність – це складна інтегрована характеристика особистості, що забезпечує її самореалізацію, та включає систему знань, умінь, ставлень, ціннісних орієнтацій і поведінкових компонентів, необхідних для існування в соціумі.

Соціально-особистісна компетентність включає особистісні характеристики: здатність до свідомої самоосвіти; соціальну відповідальність; здатність до критики й самокритики; емоційну стійкість; здатність до соціальної адаптації; мотивацію досягнення; особистісну активність; креативність, здатність до системного мислення; адекватну самооцінку; наполегливість у досягненні мети; вольовий контроль; упевненість у собі; толерантність; турботу про якість виконуваної роботи; здатність до командної праці, співробітництва й контролю ситуації, як сукупність базових особистісних характеристик, що детермінують ефективність педагогічної діяльності в різних ситуаціях.

Особливу роль під час формування соціально-особистісної компетентності відіграють педагогічна усталеність, професійна мобільність, педагогічна культура.

З. Курлянд зазначає, що професійна усталеність педагога – це синтез властивостей і якостей його особистості, який уможливорює впевнено, самостійно, без емоційного напруження виконувати свою професійну діяльність у різних, часто непередбачуваних умовах, з мінімальними помилками протягом тривалого часу (Курлянд, 1993).

Отже, професійна усталеність – це спроможність якісно виконувати професійні обов'язки з найменшими витратами сил, без зайвого емоційного напруження здійснювати продуктивні соціальні контакти, здатність самооактуалізуватися, що сприятиме ефективному виконанню професійних завдань. Психологічна усталеність визначається індивідуальними особливостями педагога, стабільністю емоційних реакцій, врівноваженістю, стійкістю, усвідомленим ставленням до соціальних впливів та розуміння значущості обраної спеціальності.

Професійну мобільність педагога можна розглядати як здатність до самовдосконалення особистості, що базується на стабільних цінностях та потребі в самоорганізації, самовизначенні й саморозвиткові, здатності швидко реагувати на зміни в освітньому просторі завдяки грамотності, освіченості та професійній компетентності (Генкал, 2013, с. 93-95).

Професійна мобільність забезпечує: адаптацію до умов, що стрімко змінюються, вибір ефективного методичного інструментарію, розширення наукового кругозору, удосконалення самоосвіти, уміння застосовувати знання на практиці, прогнозувати розвиток подій і змінювати свої плани та способи їх здійснення.

Педагогічна культура як складова соціально-особистісної компетентності включає: моральні цінності, оптимізм та працездатність; розуміння цінності педагогічної роботи; почуття гуманізму, честі й достоїнства викладача, високої естетики та краси слова, справедливості і принциповості; удосконалення ділового етикету; уміння виявляти увагу до всіх учнів, педагогічну інтуїцію, коректно оцінювати результати навчально-пізнавальної діяльності учнів, цінувати навчальних досягнень учнів, стимулювати самоосвіту й самовиховання; поважати особистість, визнавати права учнів та урахувувати їх інтереси; здатність до письмової й усної комунікації рідною мовою; створювати атмосферу діалогічного спілкування, вільного обміну думками.

Отже, соціально-особистісна компетентність є детермінантою розвитку педагога, його соціалізації, що забезпечить інтеграцію в професійний світ і продуктивне виконання професійних обов'язків та успішну самореалізацію, це також уміння реалізовувати інтелектуальний потенціал, індивідуальний стиль у професійній діяльності.

Загальнонаукова складова професійно-педагогічної компетентності включає: педагогічні знання історії розвитку біологічної та педагогічної науки; актуальних проблем біологічної науки й педагогіки; методології, методів біологічних і педагогічних досліджень; дидактичних та біологічних принципів навчання; методів навчання, виховання й розвитку.

Загальнонаукова компетентність також передбачає базові знання фундаментальних наук, міцність і дієвість педагогічних, психологічних та біологічних знань в обсязі, необхідному для освоєння загально-професійних дисциплін; наявність спеціальних знань щодо організації педагогічного процесу в закладах освіти, шляхи використання педагогічних та сучасних інформаційних технологій, володіння теоретичними й емпіричними методами дослідження.

У межах підготовки майбутніх учителів біології природничо-наукова компетентність є складовою загальнонаукової компетентності та включає знання:

- біологічної картини світу;
- біологічних законів, закономірностей, понять;
- шляхів реалізації методологічних підходів до викладання біології (системного, структурно-функціонального, еколого-еволюційного);
- особливостей будови, функцій, еволюції, екології біологічних систем;
- методів наукового пізнання;
- досягнень і проблем різних галузей біологічної науки;
- актуальні проблеми шкільної біологічної освіти та шляхи їх вирішення.

Природничо-наукова компетентність включає наявність умінь:

- володіння біологічними поняттями та прийомами поглиблення їх змісту;
- глибокого й системного опрацювання навчального змісту;
- будувати логічні умовиводи;
- установлювати міжпредметні та внутрішньо-предметні зв'язки;
- узагальнювати, порівнювати, аналізувати наукові факти і проблеми, формулювати гіпотези, обґрунтовувати висновки;
- прогнозувати тенденції розвитку біологічних систем, процесів;
- використовувати методи наукового пізнання з метою вивчення об'єктів та явищ природи;
- визначати загальні закономірності у функціонуванні, еволюції біологічних систем;
- установлювати причинно-наслідкові зв'язки між будовою, функціями, еволюцією, екологією біологічних систем.

Відповідно до стандарту вищої освіти природничо-наукова компетентність забезпечує:

1. Здатність до поглиблення теоретичних та методологічних знань у сфері біологічних наук і на межі предметних галузей.

2. Здатність застосовувати знання у професійній діяльності з урахуванням новітніх досягнень, у тому числі для дослідницької роботи.

3. Здатність використовувати знання і практичні навички в галузі біологічних наук та на межі предметних галузей для виконання професійних завдань, у тому числі для дослідження різних рівнів організації живих організмів, біологічних явищ і процесів.

4. Навички аргументованого ведення дискусії та спілкування.

5. Здатність аналізувати шляхи розвитку сучасної біології.

6. Розуміння необхідності збереження біорізноманіття, охорони навколишнього середовища та раціонального природокористування.

7. Здатність приймати рішення з важливих проблем біології і на межі предметних галузей на основі розуміння сучасних наукових фактів, концепцій, теорій, принципів і методів.

8. Уміння виконувати роботу з дотриманням правил біологічної етики, біобезпеки, біозахисту.

9. Спроможність планувати і проводити наукові біологічні дослідження, здійснювати їх інформаційне, методичне, матеріальне забезпечення, інтерпретувати дані й робити висновки, готувати результати наукових робіт до оприлюднення.

10. Знання основних сучасних положень фундаментальних наук щодо походження, розвитку, будови і процесів життєдіяльності живих організмів, здатність їх застосовувати для формування світоглядної позиції (Проекти стандартів вищої освіти, 2017).

Дидактичний аспект природничо-наукової компетентності виявляється в умінні організувати освітній процес на продуктивному рівні; застосувати сучасні знання щодо біологічних систем; умінні розв'язувати проблеми під час навчання учнів біології; здійснювати мотиваційно-творчу активність; проявляти відповідальність, самостійність рішень, діяльності, мислення, обґрунтованість вибору методичного інструментарію відповідно до дидактичних завдань; уміння будувати власний алгоритм пізнання.

Методична компетентність є важливим компонентом професійно-педагогічної компетентності. Дослідники (Т. Гущина, І. Зимня, О. Зубков, І. Ковальова, О. Лебедева, В. Моторіна, М. Рагуліна, О. Рогуліна, Т. Руденко та ін.) зазначають, що методична компетентність – це багатоаспектна категорія, яка поєднує знання в галузі педагогіки, психології, спеціальних наук та професійно-методичні уміння.

А. Мормуль, аналізуючи дану категорію, зазначає, що «методична компетентність» – це система наукових, психологічних, педагогічних і предметних знань та професійно-методичних умінь, що базуються на знаннях дидактичних методів, принципів і прийомів та сприяють формуванню всіх компонентів професійної компетентності (Мормуль, 2009, с. 176-179).

Методична компетентність включає: володіння технікою уроку, індуктивними, дедуктивними методами представлення змісту; уміння планувати та проводити уроки різних типів, лабораторні, практичні роботи, біологічні екскурсії; організовувати позакласну роботу з предмету; знання методики розробки, організації і проведення факультативів та курсів за вибором; порівняння вітчизняних і зарубіжних методик викладання предмету; проблемне представлення змісту; організацію продуктивного навчання; уміння застосовувати повний арсенал методів, форм, засобів навчання; здатність до творчої модифікації технологій, методик, методів, форм навчання з урахуванням цілей, завдань та особливостей освітнього процесу; удосконалення технологій, методик, засобів навчання науково-дослідної, практичної, проектної діяльності учнів.

Невід'ємною складовою методичної компетентності є професійно-методичні вміння – практичні вміння й навички моделювати та організовувати процес навчання біології відповідно до вимог Державного стандарту освітньої галузі «Природознавство»; формувати знання про навколишній світ, про найважливіші процеси, що відбуваються в живих організмах, будову й функції живих систем на всіх рівнях організації; здатність до практичного застосування теоретичних основ професійної діяльності; уміння здійснювати системний аналіз освітніх процесів і явищ; методична готовність до застосування педагогічних інновацій; здатність до проектування цілей навчання й прогнозування шляхів розвитку пізнавальних надбудов учнів; уміння конструювати методичні підходи і здатність передбачати можливі результати їх запровадження; володіння методами навчання, технологіями, способами педагогічної взаємодії; уміння відбирати ефективні технології навчання й виховання; здатність використовувати засвоєні знання для проектування педагогічної діяльності; уміння ефективно вирішувати проблеми в непередбачуваних ситуаціях; сприяти свідомому вибору учнями майбутньої професії та забезпечувати педагогічний супровід професійного самовизначення.

Отже, професійно-педагогічна компетентність майбутніх учителів біології охоплює соціально-особистісну, загальнонаукову, природничо-наукову, методичну компетентність, професійно-методичні вміння, які визначають здатність учителя якісно виконувати дидактичну, виховну, розвивальну діяльність, застосовувати традиційні та інноваційні технології навчання, методологічні підходи, методи, форми і способи організації навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Висновки. Професійно-педагогічна компетентність майбутніх учителів біології – це важливий показник професійного становлення фахівця, що є результатом теоретико-методологічної, психолого-педагогічної, методичної і практичної підготовки. Набуття професійно-педагогічної компетентності – цілеспрямований процес зростання

особистісного потенціалу, що створює умови для самовдосконалення та самореалізації в професійній діяльності та є засобом розв'язання професійних педагогічних завдань.

Перспектива подальших досліджень полягає в удосконаленні теоретико-методичних аспектів формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів біології в процесі фахової підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Генкал, С. Е. (2013). Формування професійної мобільності майбутніх педагогів в умовах сучасного освітнього простору. *Збірник статей VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Особистість в екстремальних умовах», Ч. 1*, (сс. 93-95). Львів: ЛДУ БЖД (Genkal, S. E. (2013). Formation of professional mobility of future teachers in conditions of modern educational space. *Collection of articles of the VI Ukrainian scientific-practical conference with international participation "Personality in extreme conditions", Part 1*, (pp. 93-95). Lviv).

2. Дубасенюк, О. А., Семенюк, Т. В., Антонова, О. Є. (2003). *Професійна підготовка вчителя до педагогічної діяльності*. Житомир: Житомир. держ. пед. ун-т (Dubaseniuk, O. A., Semeniuk, T. V., Antonova, O. Ye. (2003). *Professional training of the teacher for pedagogical activity*. Zhytomyr: Zhytomyr Pedagogical University.

3. Кузьмина, Н. В., Реан, А. А. (1993). *Профессионализм педагогической деятельности*. СПб.: СПбГУ (Kuzmina, N. V., Rean, A. A. (1993). *Professionalism of pedagogical activity*. SPb.: SPbSU).

4. Курлянд, З. Н. (1993). *Формирование и развитие профессиональной устойчивости учителя* (автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01). Москва (Kurliand, Z. N. (1993). *Formation and development of teacher's professional sustainability* (DSc thesis abstract). Moscow).

5. Мормуль, А. М. (2009). Методична компетентність майбутніх учителів гуманітарного профілю як педагогічна проблема. *Вісник Житомирського державного університету, Випуск 43. Педагогічні науки*, 176-179 (Mormul, A. M. (2009). Methodological competence of future teachers of humanities as a pedagogical problem. *Bulletin of Zhytomyr State University. Vol 43. Pedagogical sciences*, 176-179).

6. Мудрик, А. В. (2004). *Социализация человека*. М. (Mudryk, A. V. (2004). *Socialization of a person*. Moscow).

7. *Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки*. Режим доступу: http://www.meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf. *National Strategy for the Development of Education in Ukraine for 2012-2021*. Retrieved from: http://www.meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf.

8. *Проекты стандартів вищої освіти* (2017) Режим доступу: <https://mon.gov.ua/>. *Projects of Higher Education Standards* (2017).

9. Чернілевський, Д. В., Томчук, М. Л. (2006). Педагогіка та психологія вищої школи. Вінниця: Вінниц. соц.-екон. ін-т Ун-ту «Україна» (Chernilevsky, D. V., Tomchuk, M. L. (2006). *Pedagogy and Psychology of Higher Education*. Vinnytsia).

10. Чошанов, М. А. (1997). Дидактическое конструирование гибкой технологии обучения. *Педагогика*, 2, 21-29 (Choshanov, M. A. (1997). Didactic design of flexible learning technology. *Pedagogy*, 2, 21-29).

РЕЗЮМЕ

Генкал Светлана. Формирование профессионально-педагогической компетентности будущих учителей биологии.

В статье рассматриваются составляющие профессионально-педагогической компетентности будущих учителей биологии: социально-личностная компетентность, стойкость, педагогическая культура, профессиональная мобильность, общенаучная компетентность, естественно-научная, методическая компетентность, профессионально-методические умения. Отмечается, что формирование профессионально-педагогической компетентности – это осознанный, целенаправленный процесс максимального раскрытия личностного потенциала будущего специалиста, который способен качественно осуществлять дидактическую, воспитательную, развивающую деятельность, применять традиционные и инновационные технологии обучения, методологические подходы, методы, формы и способы организации учебно-познавательной деятельности учащихся.

Ключевые слова: профессионализм, профессионально-педагогическая компетентность, социально-личностная компетентность, стойкость, педагогическая культура, профессиональная мобильность, общенаучная компетентность, естественно-научная компетентность, методическая компетентность, профессионально-методические умения, учитель биологии.

SUMMARY

Genkal Svitlaana. Formation of future biology teachers' professional-pedagogical competence.

The article deals with components of future biology teachers' professional-pedagogical competence: social-personal competence, persistence, pedagogical culture, professional mobility, general scientific competence, natural sciences, methodological competence, professional-methodological skills. Social-personal competence provides integration into professional world, productive performance of professional duties and successful self-realization; it is also an ability to realize intellectual potential, individual style in professional activity. General scientific competence includes basic knowledge of fundamental sciences, strength and effectiveness of pedagogical, psychological and biological knowledge in the amount necessary for the development of general-professional disciplines. Methodological competence includes: possession of technique of the lesson, inductive and deductive methods of content presentation; the ability to plan and conduct different types of lessons, laboratory, practical work; to organize extra-curricular work on the subject; problematic content representation; organization of productive learning; the ability to creative modification of technologies, methods, techniques and forms of learning, taking into account the goals, objectives and features of the educational process.

The constituent of methodological competence is professional-methodological skills – practical skills necessary to model and organize the process of learning biology; to form knowledge about surrounding world, about the most important processes in living organisms, the structure and functioning of living systems at all levels of organization; the ability to practical application of theoretical foundations of professional activity; possession of teaching methods, technologies, techniques of pedagogical interaction; the ability to select effective teaching and learning technologies, to promote conscious choice of the future profession by students and to provide pedagogical support for professional self-determination.

It is noted that formation of professional-pedagogical competence is a conscious, purposeful process of maximal disclosure of the personal potential of a future specialist who has the ability to perform qualitative didactic, educational, developmental activity, apply

traditional and innovative teaching technologies, methodological approaches, methods and forms of organization of educational- cognitive activity of students.

Key words: *professionalism, professional-pedagogical competence, social-personal competence, persistence, pedagogical culture, professional mobility, general scientific competence, natural sciences competence, methodological competence, professional-methodological skills, biology teacher.*

УДК 378.016:811.161.2]:008

Вікторія Герман

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-2915-7330

Наталія Громова

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-2784-1016

DOI 10.24139/2312-5993/2018.09/218-228

СУЧАСНІ ОРІЄНТИРИ ФОРМУВАННЯ МОВНОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ПЕДАГОГА (З ДОСВІДУ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)

У статті обґрунтовується, що впровадження лінгвокультурологічного підходу до здійснення мовної освіти майбутніх педагогів і формування в них мовнокультурологічної компетенції, яка охоплює лінгвістичний, комунікативний, професійно-мовленнєвий, культурно-мовленнєвий та інші аспекти, є актуальним завданням навчального процесу в педагогічному університеті. За допомогою загальнонаукової та емпіричної методики доводиться, що досягти поставленої мети можна за допомогою використання комунікативно-функціонального підходу до викладання «Української мови (за професійним спрямуванням)».

Ключові слова: *компетенція, комунікативно-функціональний підхід, лінгвокультурологічний підхід, мовна освіта, мовнокультурологічна компетенція, національно-мовна особистість учителя, науковий стиль, офіційно-діловий стиль, текст.*

Постановка проблеми. Серед актуальних питань освіти сьогодення постає проблема підготовки майбутніх учителів у педагогічному університеті як особистостей, у яких сформовані теоретична, практична, мотиваційна, науково-дослідницька готовність до інтелектуально-творчої професійної й самоосвітньої діяльності, наявні необхідні компетентності, що дозволять їм легко адаптуватися у складному інформаційному просторі.

У сучасних умовах глобалізації, європейської інтеграції та соціально-економічної трансформації в Україні зміст мовного навчання повинен відзначатися діяльнісною спрямованістю, особистісною орієнтацією на спілкування й пізнання, потребою формування високого рівня професійної культури. Відповідно до суспільних функцій мови в становленні